

Esplunda hönshus

Rinkaby socken, Örebro kommun, Närke

Restaurering av det f.d. hönshuset vid Esplunda herrgård
2005

Antikvarisk rapport
Charlott Hansen

Örebro läns museum

Rapport 2005:5

Översiktlig beskrivning

Esplunda herrgård ligger nordost om Örebro och är en av herrgårdarna vid Hjälmaren. Hönshuset tillhörande herrgården uppfördes troligtvis på 1930-talet. Byggnaden är mycket välbevarad och utgör en del i herrgårdsmiljön. Esplunda herrgård ligger i ett område av riksintresse för kulturmiljövården, nr 24 i T-län, och är sedan 2003-04-24 förklarad som byggnadsminne.

Under sommaren 2005 har restaureringsarbeten utförts på hönshuset för att säkra byggnadens fortbestånd i kulturmiljön. Detta har skett med hjälp av statliga medel i form av byggnadsvårdsbidrag och enligt Länsstyrelsens beslut. Arbetena har utförts enligt antikvariska anvisningar lämnade från länsstyrelsen efter att de utfört en besiktning hösten år 2004 samt anvisningar lämnade av den antikvariske kontrollanten under arbetets gång. Slutbesiktning genomfördes 2005-09-16 då det kunde konstateras att arbetena genomförts på ett antikvariskt godkänt sätt med gott resultat.

Administrativa uppgifter

Fastighetsbeteckning: Äsplunda 1:1

Fastighetsägare: Magnus Mörner

Projektering / bygghandlingar: Antikvariska anvisningar, 2004-10-21, lämnade av Charlott Hansen

Generalentreprenör: Glanshammars Bygg AB, Anders Andersson

Underentreprenör, måleri: Örebro måleri AB

, *snickeri:* Lunger båt & trä

Antikvarisk kontroll: Örebro läns museum, Charlott Hansen

Tidpunkt för arbetenas utförande: Arbetet påbörjades i juni och slutfördes i september 2005.

Slutbesiktning: 2005-09-16

Länsstyrelsens diarienummer: 434-04526-2005

Bidragssumma: 185 000 kr vilket motsvarar 90% av den totala kostnaden

Länsmuseets handlingar i ärendet

ÖLM diarienummer: 2005.220.178

Beslut från Länsstyrelsen, 2005-06-24

Antikvariska anvisningar, 2004-10-21

Slutbesiktningsprotokoll, 2005-09-16

Bilder: 2005-06-27, 2005-07-11, 2005-09-16, Charlott Hansen, OLM_2005_10_1-19

Utförda arbeten

Hönshuset består av en ny och en äldre del, troligtvis från 1930-talet. Södra fasaden har stora fönster med mindre luckor nedanför, där hönsen kunnat gå ut och in. Byggnaden har en regelstomme som klätts med panel invändigt och utvändigt. Hållrummet mellan väggarna har fyllts med sågspån. Utvändigt är panelen rödfärgad med falurödfärg och knutar, fönsterbågar samt dörr- och fönsterfoder är målade i brutet vitt. Dörrar samt de små luckor som sitter under fönstren är målade i en svart kulör. Grunden i den äldre delen är gjuten och i den nyare delen utgörs den av hålstén i betong. Taket av tvåkupigt tegel bärs upp av takstolar och har ett undertak av stickspån. Taket var före åtgärderna i dåligt skick. Något som kan ha bidragit till detta är fyra stora lönnar som stod norr om hönshuset. De har nu tagits ner för att förhindra ytterligare skador.

Taket

På grund av att vatten läckt in genom taket har flera av takstolarna blivit rötskadade. De har skarvats både i bjälken och i sparrarna. De rötskadade delarna har tagits bort, iskarvning har sedan skett med lika virke. På var sida om skarven har man fäst plank eller limträ för att förstärka konstruktionen. Trä eller limträ har använts i stället för plåtbeslag för att de smälter bättre in i miljön. Delar av innertaket har tagits ner då mellanbjälklaget varit rötskadat. Då det inom ramen för detta projekt endast ingick utvändiga åtgärder har innertaket ej återställts. Nya takfotstassar lika de befintliga har tillverkats främst på den södra sidan men även några på den norra sidan.

Det gamla teglet har tagits ner. Rötskadade spån har plockats bort och endast ersatts i takfoten där de var synliga. På spånen har man lagt ströläkt och oljehärdad masonit. Ovanpå den regler och slutligen tvåkupigt tegel från Vittinge. Nya takspån kommer från entreprenörens eget lager. Vindskivor och takfotsbrädor är utbytta – målade med rödtjära som är blandat enligt receptet ½ rödfärg och ½ tjära.

En ny ventilationshuv har tillverkats då den befintliga var i för dåligt skick att restaurera. Dess tak var helt borta så den nya huvens tak har utformats lika de som finns på andra byggnader i miljön. Den har rödtjärats och försetts med ett galvat plåttak som ej behandlas. Skorstenen har putsats om med ett KC bruk. Befintliga plåtbeslag finns kvar.

Fasaderna

Vid första besiktningen såg fasadpanelen ut att vara i gott skick men väggen kalvade ut på den södra sidan. När arbetena började visade det sig att många av reglarna i sydöstra delen av byggnaden var rötskadade. Byggnadens regelkonstruktion som isolerats med sågspån mellan ytter- och innerpanel har troligtvis dragit till sig fukt då taket läkt vilket resulterat i regelverkets skador. Den sydöstra knuten stod i princip endast på knutbrädorna. Ny hörnstolpe med ny bärlina har tillverkats. Mittregel och syll har lagats i vid behov. Södra fasaden har genom arbetena rätats upp något.

Delar av panelen har bytts liksom locklister. Iskarvning av befintlig panel har utförts där så varit möjligt. Främst har behovet funnits på södra fasaden. Även knutbrädor har bytts ut. Till byggnadens äldre del har klippspik, från entreprenörens eget lager, använts då befintlig panel var uppsatt med dito. Moderna trådspik har använts till att sätta upp panelen på den nyare delen då panelen på denna del var uppsatt med sådan.

Fasaderna har målats med Falurödfärg i den mörkare kulören. Exakt ålder på den aktuella byggnaden är okänt men den byggdes troligtvis under 1930-talet när man även började tillverka den mörkare kulören av Falurödfärg. Hönshuset kan därför ha målats i den kulören. Med tanke på prisskillnaden mellan den ljusa och mörka färgen samt att man vid byggnadens uppförande möjligen använt sig av den mörkare kulören bidrog till beslutet. Knutbrädor och fönster-, dörr och luckfoder har målats med linoljefärg av märket Alcro som brutits med pigmentet grön umbra.

På den östra gaveln sitter äldre elinstallationer som saknar funktion i dag. De har lämnats kvar men de elkablar som satt kvar har tagits bort.

Dörrar

Dörrarna består av liggande spontad panel på stående brädor. Den spontade panelen saknades på östra gavelns dörr och har ersatts med ny lika befintlig. Hönsluckorna har till viss del nytillverkats då det saknats på vissa ställen. Dessa har tillverkats utan gångjärn och är endast symboliska. Dörrarna och luckorna har målats med svart linoljefärg av märket Engwall & Claesson.

Fönster

De tre bågarna längst till väster på södra fasaden har nytillverkats av firman Lunger båt & trä efter troligtvis ursprungliga fönster. Äldre beslag lika de befintliga har använts till de nya fönstren. Befintliga beslag har återanvänts. Samtliga fönsterbågar har utvändigt målats med linoljefärg av märket Alcro som brutits med pigmentet grön umbra. De nya bågarna har målats även invändigt för att få ett ytskikt. Orsaken till att de befintliga ej målats på insidan beror på att invändiga åtgärder ej ingick i detta projekt samt att de då skulle särskilja sig från övrig interiör som ej är restaurerad.

Ny karm har gjorts till ett av fönstren, på andra har man skarvat i befintlig karm som varit rötskadad. Nya innerfoder till fönstren har satts upp där det varit behov för det. De har ej målats då det ej ingått i upphandlingen och således ej i bidraget.

Trasiga fönsterglas har bytts, till detta har kulturglas använts.

För STIFTELSEN
ÖREBRO LÄNS MUSEUM

Charlott Hansen

Bildbilaga

Före åtgärd

Bilder tagna av Charlott Hansen, Örebro läns museum, OLM_2005_10_1-19

Under arbetes gång

Bilder tagna av Charlott Hansen, Örebro läns museum, OLM_2005_10_1-19

Efter åtgärd

Bilder tagna av Charlott Hansen, Örebro läns museum, OLM_2005_10_1-19

